MĀCĪBU UZDEVUMI TEMATA APGUVEI

Skolotāja materiāls

TEMATS "Es un Latvija"

Saskaņā ar *Latviešu valodas mācību programmu diasporas nedēļas nogales skolām 13–14 gadus veciem bērniem*

5.1. Aptaujā savus ģimenes locekļus * un ieraksti informāciju tabulā!

Nr.	Jautājums	Mamma	Tētis	Brālis	.....
1.	Kur tu esi dzimis/dzimusi?				
2.	Kāda ir tava dzimtā valoda?				
3.	Kur dzīvo tavi radinieki?				
4.	Kad tu pēdējo reizi biji Latvijā?				

* Vari aptaujāt, kurus vēlies.

5.2. Pastāsti, ko tu uzzināji par katru ģimenes locekli!

5.3. Apskati attēlus un pastāsti, kas raksturīgs Latvijai!

1.

2.

3.

4.

5.

6.

5.4. Izlasi faktus un apskati attēlus! Atrodi katram attēlam atbilstošu aprakstu un pastāsti, ar ko šie latvieši ir kļuvuši pazīstami!

1.

2.

3.

4.

5.

6.

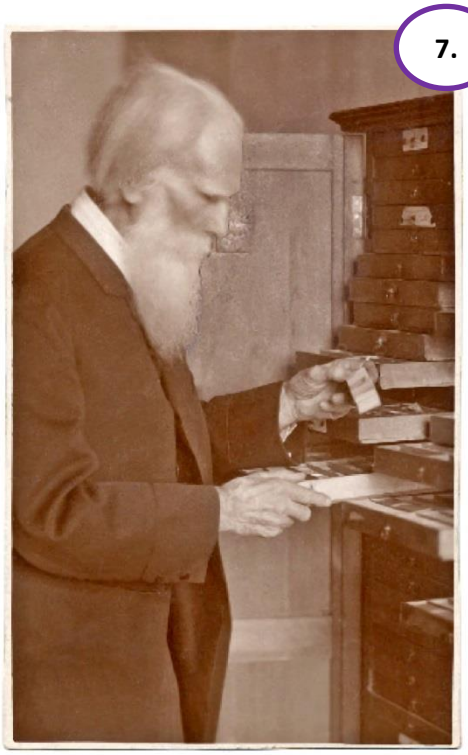

7.

Māris Štrombergs (1987) ir profesionāls latviešu BMX riteņbraucējs, Eiropas, pasaules un Olimpisko spēļu (2008) čempions. Par nopelniem sportā viņš ir saņēmis Triju Zvaigžņu ordeni – augstāko Latvijas apbalvojumu. **(7. attēls.)**

Krišjānis Barons (1835 – 1923) ir latviešu folklorists, rakstnieks un publicists. Viņa mūža darbs ir tautasdziesmu vākšana un apkopošana. Tādēļ viņu bieži dēvē par Dainu tēvu. Viņš ir sagatavojis publicēšanai tautasdziesmu krājumu „Latvju dainas" (1894 – 1915) 6 sējumos (8 grāmatās). Šajos sējumos ir ietvertas 217 996 tautasdziesmas. **(2. attēls.)**

Raimonds Pauls (1936) ir komponists, pianists, aranžētājs, diriģents, producents, kurš radījis dziesmas, mūziku teātra izrādēm, instrumentālo mūziku u.c. Raimonda Paula dziesmas zina un dzied ne tikai Latvijā, bet visā pasaulē. **(1. attēls.)**

Vaira Vīķe-Freiberga (1937) ir Latvijas prezidente (1999 – 2007). Viņas prezidentūras laikā Latvija tika uzņemta Eiropas Savienībā un NATO. Savulaik Vaira Vīķe-Freiberga bija psiholoģijas profesore Monreālas Universitātē. Viņa veikusi arī pētījumus par latviešu tautasdziesmām.
(6. attēls.)
Martins Dukurs (1984) ir latviešu skeletonists, kura dzimtā vieta ir Latvijas kamaniņu sporta pilsēta Sigulda. Viņš ir seškārtējs Pasaules kausa izcīņas uzvarētājs, kā arī trīskārtējs pasaules (2011, 2012, 2015) un seškārtējs Eiropas čempions. Par sasniegumiem Olimpiskajās spēlēs viņam piešķirts Triju Zvaigžņu ordenis. Martina brālis Tomass arī ir veiksmīgs skeletonists.
(5. attēls.)

Arvīds Blūmentāls (1925 – 2006) bija latviešu izcelsmes Austrālijas pētnieks un krokodilu mednieks. Kopš 1951. gada viņš dzīvoja Austrālijā, kur viņš nodarbojās ar krokodilu medīšanu. Viņš nomedījis ap 40 000 krokodilu. **(4. attēls.)**

Vestards Šimkus (1984) ir ievērojams un godalgots pianists un komponists. Viņu iedvesmo dzimtā pilsēta Jūrmala. Pianists ir daudzu starptautisku konkursu laureāts. "Pats būdams komponists, kura skaņdarbi ir publicēti, Vestards Šimkus ir lielisks pianists un dod mūzikai visu, ko komponists varētu vēlēties," tā talantīgo latviešu pianistu raksturojis Amerikas klasiskās mūzikas izdevums "American Record Guide". **(3. attēls.)**

5.5. Ieraksti tabulā 5.4. uzdevumā minētos vārdus un uzvārdus un uzraksti, kas viņi ir!

Nr.	Vārds, uzvārds	Kas viņš/viņa ir?
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		

5.6. Lasi informāciju par pazīstamām personībām, kas saistītas ar Latviju!

1. Gidons Krēmers (1947) – viens no slavenākajiem Latvijas un Vācijas vijolniekiem, diriģents un Baltijas jauniešu orķestra „Kremerata Baltica" dibinātājs un vadītājs, kurš vijoļspēli sāka apgūt Rīgā. Gidons Krēmers ir uzstājies visās pasaules slavenākajās koncertzālēs ar visievērojamākajiem Eiropas, Āzijas un Amerikas orķestriem.

2. Alvis Hermanis (1965) – Jaunā Rīgas teātra galvenais režisors. A. Hermaņa režijas darbi ir labi atpazīstami arī ārpus Latvijas, kur viņš saņēmis vairākus prestižus apbalvojumus, piemēram, "Jauno režisoru projekta" balvu par izrādi "Revidents" Zalcburgas teātra festivālā un prestižo Eiropas teātra balvu "Jauna teātra realitāte".

3. Sergejs Eizenšteins (1898 – 1948) ir slavens kinorežisors, kurš dzimis Rīgā un kura darbi atrodas visu laiku labāko pasaules filmu simtnieka galvgalī.

4. Pēteris Vasks (1946) – viens no pasaulē visvairāk atzītajiem 20. gadsimta otrās puses latviešu komponistiem. Viņš galvenokārt komponējis simfonisko mūziku. P. Vaska mūzika skanējusi ne tikai Eiropā, bet arī Amerikā, Japānā un Austrālijā.

5. Jānis Daliņš (1904 – 1978) – soļotājs, kurš ieguva pirmo olimpisko medaļu neatkarīgās Latvijas pastāvēšanas vēsturē. Viņš dzimis Valmieras Jaunbrenguļos, vēlāk iestājies Valmieras sporta biedrībā. Tagad Valmierā viņa vārdā nosaukts pilsētas stadions un iela.

6. Gunārs Birkerts (1925) ir visu laiku ražīgākais un ievērojamākais latviešu arhitekts, pēc kura projektiem uzceltas daudzas publiskās būves – universitāšu ēkas, bibliotēkas, muzeji. Šie projekti lielākoties tapuši ASV, kur arhitekts pavadījis savas dzīves un darba nozīmīgākos gadus. Latvijā
G. Birkerta nozīmīgākais veikums ir Latvijas Nacionālās bibliotēkas jaunā ēka.

7. *Prāta Vētra* – rokmūzikas un popmūzikas grupa pazīstama arī kā *Brainstorm* izveidojās Jelgavā – pilsētā divu upju krastos ar slavenu baroka laikmeta pili.

8. Ernests Gulbis (1988) – profesionāls tenisists. Viņš ir visu laiku veiksmīgākais Latvijas tenisists, kas cīnījies ar tādiem sportistiem kā N. Džokovičs un R. Federers.

9. Andris Nelsons (1987) ir latviešu diriģents, viens no starptautiski pieprasītākajiem mūsdienu jaunajiem diriģentiem, kas vienlīdz spoži sevi pierādījis gan operas, gan koncertžanrā. Kopš 2014. gada viņš vada Bostonas (ASV) simfonisko orķestri.

10. Valdis Dombrovskis (1971) ir pazīstams politiķis, kurš bija Latvijas premjerministrs (2009 – 2014) un kopš 2014. gada ir Eiropas Parlamenta deputāts.

11. *Instrumenti* – viens no spilgtākajiem *electro indie–pop* projektiem Eiropā un šī brīža perspektīvākā Baltijas mūzikas grupa no Latvijas. Tai piemīt savs stils, tēls un domāšanas veids mūzikā. Mūzikas grupa, kuras vārds nereti gozējies Eiropas mūzikas festivālu programmās.

12. Artūrs Irbe, Sandis Ozoliņš un Zemgus Girgensons – valsts hokeja izlases dalībnieki.

13. Marks Rotko (1903 – 1970) – pasaulslavens gleznotājs, abstraktā ekspresionisma un krāsu lauku gleznošanas aizsācējs. Dzimis Daugavpilī, bet 1923. gadā pārcēlies uz Ņujorku (ASV). Tagad dzimtajā Daugavpilī viņam veltīts muzejs, kur iespējams apskatīt viņa oriģināldarbus. Marks Rotko bija viens no izcilākajiem savas paaudzes māksliniekiem, arī viens no vadošajiem t.s. Ņujorkas skolas pārstāvjiem.

14. Aina Muceniece (1924 – 2010) – medicīnas zinātņu doktore, pretvēža zāļu izgudrotāja.

15. Elīna Garanča (1976) un Aleksandrs Antoņenko (1975) – pasaules nozīmes operdziedātāji, kas uzstājušies slavenākajos opernamos Londonā, Ņujorkā, Milānā, Vīnē un citviet.

16. Uļjana Semjonova (1952) tiek uzskatīta par vienu no visu laiku izcilākajām basketbolistēm Latvijā. Viņa ir pirmā basketboliste, kas 1993. gadā uzņemta basketbola izgudrotāja Džeimsa Neismita vārdā nosauktajā basketbola slavas zālē (Springfīldā, ASV), turklāt nav no ASV.

17. Mihails Tāls (1936 – 1992) – cilvēks, kas visu mūžu veltīja šaham. M.Tāls 1960. gadā kļuva par astoto pasaules čempionu šahā. Tajā brīdī viņam bija tikai 24 gadi, un viņš bija jaunākais pasaules čempions šahā. M.Tāls ir dzimis, mācījies un savas šahista gaitas uzsācis Rīgā. 2001. gadā dižajam šaha meistaram Rīgā Vērmanes dārzā ir uzstādīts piemineklis.

18. Jānis Stradiņš (1933) – zinātnieks, slavenā ķirurga Paula Stradiņa dēls, kurš sevi veltījis fizikālķīmijas attīstībai. Līdztekus pētnieciskajam darbam ķīmijā jau kopš studenta gadiem pievērsies arī otrai jomai – zinātņu un kultūras vēsturei, īpaši Latvijā un Baltijā. Viņa dēls Pēteris iet vecātēva pēdās – ir kardioķirurgs, savukārt otrs dēls Pauls dzīvo un strādā ASV – viņš ir fiziķis, vadošais pētnieks ASV Nacionālajā atjaunojamo enerģijas avotu laboratorijā Denverā (Kolorādo),

5.7. Aizpildi tabulu, izmantojot 5.6. uzdevuma tekstus!

Nr.	Profesija/nodarbošanās	Vārds, uzvārds/nosaukums
1.	mediķe, zinātniece	**Aina Muceniece**
2.	fizikālķīmiķis	**Jānis Stradiņš**
3.	režisors	**Alvis Hermanis**
4.	politiķis	**Valdis Dombrovskis**
5.	šahists	**Mihails Tāls**
6.	kinorežisors	**Sergejs Eizenšteins**
7.	gleznotājs	**Marks Rotko**
8.	komponists	**Pēteris Vasks**
9.	mūziķu grupa	**Prāta Vētra / *Brainstorm***
10.	operdziedātāji	**Elīna Garanča, Aleksandrs Antoņenko**
11.	tenisists	**Ernests Gulbis**
12.	diriģents	**Andris Nelsons**
13.	mūziķu grupa	**Instrumenti**
14.	vijolnieks	**Gidons Krēmers**
15.	basketboliste	**Uļjana Semjonova**
16.	hokejisti	**Artūrs Irbe, Sandis Ozoliņš un Zemgus Girgensons**
17.	arhitekts	**Gunārs Birkerts**
18.	soļotājs	**Jānis Daliņš**

5.8. Ieraksti tabulā vietniekvārdu *kurš* atbilstošajā formā! Ja vēlies, vari izmantot 5.5. un 5.6. uzdevuma tekstus!

Nr.	Teikums		
0.	Sergejs Eizenšteins	ir slavens kinorežisors,	***kura*** darbi atrodas visu laiku labāko pasaules filmu simtnieka galvgalī.
1.	Vaira Vīķe-Freiberga	bija Valsts prezidente,	***kuras*** prezidentūras laikā Latvija tika uzņemta Eiropas Savienībā un NATO.
2.	Valdis Dombrovskis,	ir Latvijas politiķis,	***kurš*** bija Latvijas premjerministrs.
3.	Martins un Tomass Dukuri	ir skeletonisti, olimpisko spēļu medaļu ieguvēji,	***kuru*** dzimtene ir Latvijas kamaniņu sporta galvaspilsēta Sigulda.
4.	Vestards Šimkus	ir godalgots pianists un komponists,	***kura*** dzimtene ir Jūrmala.
5.	Raimonds Pauls	ir komponists, pianists, aranžētājs, diriģents, producents,	***kurš*** radījis vairāk nekā 80 albumus ar dziesmām un instrumentālo mūziku.

5.9. Lasi un tabulā ieraksti atbilstošos skaitļus vai vārdus!

Latvija, oficiāli Latvijas Republika (dibināta 18.11.1918.), ir valsts Ziemeļeiropā, Baltijas jūras austrumu krastā. Tā ir viena no trijām Baltijas valstīm. Kopš 2004. gada Latvija ir Eiropas Savienības dalībvalsts.

Saskaņā ar Latvijas Satversmi valsts teritoriju veido Vidzeme, Latgale, Kurzeme un Zemgale. Pie kultūrvēsturiskajiem novadiem pieskaita arī Sēliju. Valsts galvaspilsēta ir Rīga. Lielākās pilsētas pēc iedzīvotāju skaita ir Rīga, Daugavpils, Liepāja, Jelgava, Ventspils un Rēzekne.

2015. gada 1. janvārī Latvijā dzīvoja 2 160 125 pastāvīgie iedzīvotāji. Apmēram 60% no iedzīvotājiem ir latvieši, bet no pārējiem iedzīvotājiem lielākā daļa ir krievi. Oficiālā valsts valoda ir latviešu valoda.

Latvijas platība ir 64 589 km^2. Ziemeļos Latvija robežojas ar Igauniju, austrumos — ar Krieviju, dienvidaustrumos — ar Baltkrieviju, bet dienvidos — ar Lietuvu. Rietumos to apskalo Baltijas jūra, savukārt ziemeļos — Rīgas jūras līcis. Latvijas robežas kopējais garums ir 1836 km, no tiem 1382 km ir sauszemes robeža. Latvijas robežas garums ar Igauniju ir 343 km, ar Krieviju — 292 km, ar Baltkrieviju — 171 km, ar Lietuvu — 576 km, bet jūras robežas garums ir 498 km. Latvijā ūdens klāj aptuveni 2340 km^2 lielu platību, kas ir 3,62% no visas valsts teritorijas. Latvijā ir vairāk kā 12 000 upju ar kopgarumu apmēram 38 000 km, lielākās no tām ir Daugava, Lielupe, Gauja un Venta, kā arī ir 2256 ezeri, kas lielāki par 1 ha.

Latvija faktos un skaitļos

1. Valsts oficiālais nosaukums	Latvijas Republika
2. Valsts dibināšanas datums	**18.11.1918.**
3. Atrašanās vieta	**Ziemeļeiropā/ pie Baltijas jūras**
4. Kultūrvēsturisko novadu skaits	**5**
5. Iedzīvotāju skaits	**1 160 125**
6. Latviešu % īpatsvars	**60%**
7. Valsts valoda	**Latviešu**
8. Valsts platība	**64 589 km^2**
9. Robežas kopējais garums	**1836 km**

10. Valstis, ar kurām ir sauszemes robeža	**Igaunija, Lietuva, Krievija, Baltkrievija**
11. Jūras robežas garums	**498 km**
12. Latvijas upju kopējais garums	**38 000 km**
13. Ezeru skaits	**2256**

5.10. Informē citus par datiem 5.9. uzdevuma tabulā, precīzi izrunājot skaitļa vārdus!

5.11. Pārraksti tekstu:

1) iekavās dotos vārdus raksti atbilstošajā formā;

2) liec pieturzīmes 4. tekstā!

1. Par kino pionieri **uzskata** (uzskatīt) režisoru Sergeju Eizenšteinu. Viņš (būt) rīdzinieks, taču vēlāk devās uz Krieviju. 1925. gadā pasauli (šokēt) viņa filma "Bruņukuģis *Potjomkins*". Latviešu režisors Ansis Epners 1978. gadā **uzņēma** (uzņemt) dokumentālu filmu 2 daļās par S. Eizenšteinu.

2. Amerikas baleta zvaigzne Mihails Barišņikovs (1948) ir dzimis un **debitēja** (debitēt) Rīgā 1974. gadā. Viesizrāžu laikā Kanādā baleta solists **izlēma** (izlemt) palikt Kanādā. Vēlāk viņš pārcēlās uz ASV. M. Barišņikovs **kļuva** (kļūt) par vienu no ievērojamākajiem baleta māksliniekiem ASV.

3. Pasaulslavenais mākslinieks Marks Rotko **piedzima** (piedzimt) Latvijas otrajā lielākajā pilsētā Daugavpilī. Tagad Daugavpilī **darbojas** (darboties) Marka Rotko mākslas un informācijas centrs.

4. Daudz spožu ierakstu Latvijas vēsturē atstājuši sportisti, piemēram, leģendārais soļotājs Jānis Daliņš, kas 1932. gadā Vasaras olimpiskajās spēlēs Losandželosā izcīnīja sudraba medaļu. Vairākus gadu desmitus ar lieliem panākumiem startējuši mūsu basketbolisti, kamaniņu braucēji, bobslejisti, riteņbraucēji u.c.

5.12. Klausies un raksti vārdus!

Skolotājs diktē šādus vārdus: *zinātne, kultūra, izglītība, politika, mūzika, sports, hokejs, soļotājs, skeletonists, dziedātāja, pianists, diriģents, aktieris, aktrise, kinorežisors*

5.13. Papildini tabulu!

Vīriešu dzimte		**Sieviešu dzimte**	
Vienskaitlis	**Daudzskaitlis**	**Vienskaitlis**	**Daudzskaitlis**
soļotājs	**soļotāji**	**soļotāja**	soļotājas
zinātnieks	**zinātnieki**	zinātniece	**zinātnieces**
aktieris	aktieri	**aktrise**	**aktrises**
baletdejotājs	**baletdejotāji**	baletdejotāja	**baletdejotājas**
gleznotājs	**gleznotāji**	gleznotāja	**gleznotājas**
režisors	režisori	**režisore**	**režisores**
mūziķis	**mūziķi**	**mūziķe**	mūziķes
prezidents	**prezidenti**	**prezidente**	prezidentes

5.14. Pievieno (uzraksti) lietvārdus! Raksturo kādu personību, notikumu vai lietu!

slavens sportists

1. ievērojams _____
2. pazīstams _____
3. populārs _____
4. kvalitatīvs _____
5. jauns _____
6. noderīgs _____

5.15. Lasi vārdus un vārdu savienojumus! Izmanto tos, veidojot stāstījumu "Hokejs"! Nepieciešamība gadījumā sameklē informāciju par hokeju!

hokejs, pavasaris, slidas, populārs, komanda, kvalitāte, sporta veids, ledus, ātrs, spēlētāji, ripa, nūja, līdzjutēji, sasniegt, ātrums, spējīgs, lidojums, pārsniegt, spēlēt, 160 km/h, ķivere, vārtsargs, būt, spēcīgs, gudrs, rīcība

5.16. Ieraksti vietniekvārdu *savs* atbilstošajā formā!

1. Katrai tautai ir ***savas*** tradīcijas.
2. Anna pamazām iepazīst ***savas*** tautas tradīcijas.
3. Katrs cilvēks var lepoties ar ***savas*** ģimenes tradīcijām.
4. Arī ārpus dzimtenes ir iespējams attīstīt ***savu*** senču tradīcijas.
5. Es ***savai*** draudzenei pastāstīšu par latviešu tradīcijām.
6. Manai mammai ir ***savi*** stāsti par latviešu tradīcijām.

5.17. Izvēlies ievadītājvārdu! Nolasi jautājumus! Sameklē informāciju, lai atbildētu uz jautājumiem!

1. **Kad** daudzi tūkstoši Latvijas iedzīvotāju devās masveida emigrācijā? Tas bija …

2. **Uz kurieni** pārsvarā devās Latvijas iedzīvotāji pagājušā gadsimta beigās? Viņi devās uz …

3. **Kāpēc** viņi (Latvijas iedzīvotāji) devās prom no Latvijas? Tāpēc, ka …

4. **Kur** pašlaik dzīvo visvairāk imigrantu no Latvijas? Visvairāk viņu ir …

5. **Ko** nozīmē vārds *diaspora*? Tas nozīmē …

6. **Vai** tavi vienaudži zina latviešu valodu? Jā, viņi …

5.18. Kam kas pieder? Savieno atbilstošās kategorijas ar vārdšķiru!

salīdzināmā pakāpe	**ĪPAŠĪBAS VĀRDS**	kārtas … vārdi
skaitlis		noteiktā galotne
īpašvārds	**LIETVĀRDS**	sugas vārds
pamata … vārdi		deklinācija
dzimte	**SKAITĻA VĀRDS**	nenoteiktā galotne
locījums		skaitlis

Lietvārdi – **sugas vārds/īpašvārds; deklinācija; dzimte; skaitlis; locījums**
Īpašības vārds – **noteiktā/ nenoteiktā galotne; salīdzināmās pakāpes; dzimte; locījums; skaitlis**
Skaitļa vārds – **pamata/ kārtas; dzimte; locījums; skaitlis (ja saistās ar lietvārdu)**

5.19. Lasi mīklas un pasaki atminējumu! Paskaidro, kuri vārdi tev palīdzēja atminēt mīklu!

1. Abi gali balti, viducis zaļš.
2. Viena māsiņa noģērbjas, otra apģērbjas.
3. Zelta kamols pa kalnu veļas.
4. Debesu māsiņa, septiņās krāsās.

1. Abi gali balti, viducis zaļš. Atbilde: Gads.
2. Viena māsiņa noģērbjas, otra apģērbjas. Atbilde: Ziema un vasara.
3. Zelta kamols pa kalnu veļas. Atbilde: Saule debesīs.
4. Debesu māsiņa, septiņās krāsās. Atbilde: Varavīksne.

5.20. Lasi teikumu! Atrodi tajā vārdus, kas atbilst katram no dotajiem skaidrojumiem! Uzraksti vārdu pretī skaidrojumam!

Latviešiem ir pazīstami četri svētki, ka ir saistīti ar Saules stāvokli debesīs. Šos svētkus sauc par saulgriežiem.

1. Tas ir pamata skaitļa vārds vīriešu dzimtes daudzskaitļa nominatīvā – ***četri***

2. Tas ir lietvārds, īpašvārds sieviešu dzimtes vienskaitļa ģenitīvā – ***Saules***

3. Tas ir lietvārds, sugas vārds sieviešu dzimtes daudzskaitļa lokatīvā – ***debesīs***

5.21. Lasi tautasdziesmas un pasaki, uz kuriem svētkiem attiecas katra tautasdziesma! Paskaidro, kurš vārds/vārdi norāda uz konkrētajiem svētkiem!

1.

Spīdi nu, saulīte,
Ābeļu dārzā,
Tur mūsu bāliņi
Šūpoles kāra.

2.

Lūdzama māmiņa,
Laid bērnus iekšā,
Ķekatu bērniem
Kājiņas salst.

3.

Jāņa māte bēdājās,
Mazu sieru sasējuse.
Nebēdā, Jāņa māte,
Dosi mazus gabaliņus.

5.22. Lasi tautasdziesmas un atbildi uz jautājumiem!

1. Ar kuriem svētkiem saistīta tautasdziesma un kad šos svētkus svin?
2. Kas tekstā raksturo šos svētkus vai ar svētkiem saistītās tradīcijas?

1.

Pūt, Jānīti, vara tauri,
Kalniņā stāvēdams,
Lai sanāca Jāņa bērni
No maliņu maliņām.

2.

Nāc, māsiņ, ciemoties
Ziemas svētku vakarā:
Būs pupiņas, būs zirnīši,
Būs cūciņas šņukurīts.

3.

Ziemas svētki, liela diena,
Tie Dievam dārgi laiki;
Ziemas svētki bluķi vilka,
Liela diena šūpli kāra.

4.

Īsa, īsa Jāņu nakts,
Te satumsa, te izausa:
Viena puse tumša, tumša,
Otra puse gaiša, gaiša.

Papildinformācija

Skolotājs vajadzības gadījumā sniedz papildu informāciju par gadskārtu svētkiem, kā arī nepazīstamajiem vārdiem tautasdziesmās.